

Diskriminering og hets av samer

Prosjektplan for en systematisk hurtigoversikt

Sammendrag

I Norge ble samene som urfolk utsatt for en langvarig fornorskningpolitikk fra midten av 1800-tallet og frem til slutten av 1970-tallet. En lignende politikk gjorde seg også gjeldende overfor samene i Finland og Sverige. Politikken som ble ført mot samene kan sies å være preget av rasistiske holdninger og forestillinger om rasehierarki. Selv om denne politikken er avviklet blir samer fortsatt utsatt for hets og diskriminering på bakgrunn av sin etnisitet.

Hensikten vår er å kartlegge og beskrive forskningen som fins om diskriminering og hets av den samiske befolkningen i Norge, Sverige og Finland.

Vi skal utføre en systematisk hurtigoversikt. For å identifisere relevante studier, vil en bibliotekar gjennomføre systematiske søk i litteraturlister – som PsycINFO, MEDLINE og Web of Science. Vi vil inkludere publikasjoner om hets og diskriminering av den samiske befolkningen publisert mellom 2014 og 2024. Medarbeidere vil utføre utvelgelse av relevante studier i henhold til inklusjonskriteriene. For hver av de inkluderte studiene vil vi hente ut relevant informasjon. Funnene vil bli fremstilt tematisk med enkle beskrivelser av resultater og konklusjoner.

Tittel:

Diskriminering og hets av samer

Prosjektplan for en systematisk hurtigoversikt

Oppdragsgiver:

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Bestillingsdato:

13.03.2024

Leveringsfrist:

28.06.2024

Team:

Trine Bjerke Johansen (team leader)
Hanna Eikås Klem
Tiril C. Borge
Christine Hillestad Hestevik
Gyri Hval
Lien Nguyen

Fagfeller:

Hilde Rissstad, FHI
Ketil Zachariassen, førsteamanuensis, UiT Norges arktiske universitet,
Ann Ragnhild Broderstad, forsker, senter for samisk helseforskning
Eva Broderstad, forsker, senter for samiske studier, UiT Norges arktiske universitet

Godkjent av:

Rigmor Berg, avdelingsdirektør, FHI

Summary

In Norway, the Sami people, who are indigenous people, were subjected to a long-lasting assimilation policy from the mid-1800s until the late 1970s. A similar policy were also applied to the Sami in Finland and Sweden. The policy towards the Sami can be said to be characterized by racist attitudes and notions of racial hierarchy. Although this policy no longer exists, Sami people still face harassment and discrimination based on their ethnicity.

We aim to map and describe the existing research on discrimination and harassment of the Sami people residing in Norway, Sweden and Finland.

We will conduct a systematic rapid review. To identify relevant studies, a librarian will perform systematic searches in literature databases such as PsycINFO, MEDLINE, and Web of Science. We will include publications on harassment and discrimination of the Sami population, published between 2014 and 2024. Researchers will select studies that meet the inclusion criteria. For each of the included studies, we will extract relevant information. The findings will be presented thematically with simple descriptions of results and conclusions.

Title:
Discrimination and harassment of the Sami people

Protocol for a systematic rapid review

Commissioner:
The Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs

Commissioned date:
13.03.2024

Due date:
28.06.2024

Team:
Trine Bjerke Johansen (team leader)
Hanna Eikås Klem
Tiril C. Borge
Christine Hillestad Hestevik
Gyri Hval
Lien Nguyen

Peer reviewers:
Hilde Risstad, NIPH
Ketil Zachariassen, associate professor, UiT The Arctic University of Norway
Ann Ragnhild Broderstad, academic director, Centre for Sami Health Research,
Else Broderstad, professor, center for Sami Studies, UiT The Arctic University of Norway

Approved by:
Rigmor Berg, Department Director, NIPH

Oppdrag

Folkehelseinstituttet (FHI) fikk 13. mars 2024 i oppdrag av Barne-, ungdoms- og familierektoratet å utføre en systematisk hurtigoversikt over forskningen om hets og diskriminering av samer. Formålet med denne hurtigoversikten er å oppsummere den eksisterende forskningen som har undersøkt hets og diskriminering av samer i Norge, Sverige og Finland. Hurtigoversikten skal bidra til å synliggjøre utfordringsbildet og bidra til kunnskapsgrunnlaget, samt kartlegge hvor det eventuelt mangler forskning på feltet.

Innledning

Beskrivelse av tematikken

Norge har ett urfolk, samene. Samenes historiske bosettingsområder strekker seg over landområder i både Norge, Sverige, Finland og Russland, og betegnes tradisjonelt som Sápmi (1). Ifølge ILO-konvensjon nr. 169 (2) er urfolk definert som «folk i selvstendige stater som er ansett som opprinnelige fordi de nedstammer fra de folk som bebodde landet eller en geografisk region som landet tilhører, på det tidspunkt da erobring eller kolonisering fant sted eller de nåværende statsgrenser ble fastlagt og som, uavhengig av sin rettslige stilling, har beholdt noen eller alle av sine egne sosiale, økonomiske, kulturelle og politiske institusjoner». For samenes del bebodde de en geografisk region da de nåværende statsgrenser ble fastlagt. Og da Stortinget vedtok å grunnlovsfeste same-nes status som urfolk i 2023, bygde tilslutningen på at «staten Norge er bygget på terri-toriet til både samer og nordmenn» (3).

Det finnes ingen offisiell registrering av innbyggernes etnisitet i hverken Norge, Sverige eller Finland. Det er dermed ikke mulig å gi et nøyaktig tall på hvor mange samer som bor i disse landene i dag. I Norge benytter Statistisk sentralbyrå (SSB) seg av geografisk basert statistikk når de fremstiller statistikk med samisk relevans (4). Der er de sa-miske bosettingsområdene avgrenset til virkeområdet for Sametingets tilskuddsord-ninger til næringsutvikling (STN), da det omfatter lokalsamfunn som vurderes som be-tydningsfulle for å bevare og videreutvikle samisk kultur og næringsliv. Per i dag om-fatter STN-området 21 hele kommuner og deler av ti kommuner. Av disse 31 kommu-nene ligger tretten i Finnmark, fjorten i Troms og fire i den nordlige delen av Nordland. Ifølge SSB bodde det 53 710 personer i STN-området i 2021. Tall fra STN-området inn-lemmer imidlertid ikke samene som bor i sør- og lulesamisk område, og heller ikke dem som bor i byene (5).

I Norge ble samene utsatt for en langvarig fornorskningpolitikk, med den hensikt at samer skulle assimileres i det norske samfunnet. En lignende politikk gjorde seg også gjeldende overfor samene i Finland og Sverige. Fra midten av 1800-tallet til om lag slut-ten av 1970-tallet ble samene ansett som et fremmed folkeslag, ofte karakteriserte som usiviliserte og det ble ført en politikk mot samene preget av rasistiske holdninger og fo-restillinger om rasehierarki (6;7). Staten brukte denne politikken med mål om at sa-mer, kvener og skogfinner skulle velge den norske etniske identiteten framfor sin egen

(7). Rapporten fra Sannhets- og forsoningskommisjonen (8) peker på at nasjonsbygging, sikkerhetspolitikk, sosialdarwinismen og kamp om ressurser er faktorer som kan ha bidratt i utviklingen av fornorskingspolitikken.

I 2018 oppnevnte Stortinget en uavhengig kommisjon for å granske fornorskingspolitikken og uretten overfor samer, kvener og norskfinner (8). Da Sannhets- og forsoningskommisjonen la frem sin rapport i juni 2023 trakk de frem at fornorskingspolitikken gjennom en årrekke har bidratt til å legitimere diskriminering av samer og rapporten avdekket videre at samer fortsatt blir utsatt for hets, diskriminering og urett på bakgrunn av sin etnisitet den dag i dag (8;9). I Sverige og Finland ble det i 2021 opprettet lignende kommisjoner (8).

Flere folkehelse- og levekårsundersøkelser utført i samiske områder viser at personer med samisk bakgrunn oftere enn den øvrige befolkningen rapporterer å ha vært utsatt for vold, hets og diskriminering (10-12), og de oppgir sin bakgrunn og etnisitet som den hyppigste årsaken til diskrimineringen (10). SAMINOR 1, som er en helse- og levekårsundersøkelse med særskilt fokus på helse og levekår i den samiske befolkningen i kommuner hvor befolkningen har hatt samisk, kvensk og norsk tilhørighet (13-16) avdekket også forskjeller i selvrapportert diskriminering mellom samiske kvinner og menn. Samiske menn rapporterte å ha opplevd mer etnisk diskriminering enn samiske kvinner, mens kvinner rapporterte om mer mobbing på bakgrunn av sin samiske bakgrunn, sammenlignet med menn (17).

Etnisk diskriminering knyttes til dårligere selvrapportert helse blant samer (18). I en tidligere kartlegging av de helsemessige konsekvensene av etnisk diskriminering rapporterte den samiske befolkningen om mer psykiske plager sammenlignet med den øvrige befolkningen i samme geografiske område. Blant personer utsatt for etnisk diskriminering oppga en høyere andel angst og depresjonsplager sammenlignet med de som ikke hadde vært utsatt for det (18;19). Samer som har vært utsatt for hets og diskriminering rapporterer i større grad om kroniske plager og sykdommer, og størst sammenheng mellom etnisk diskriminering og fysiske plager var det i områder hvor samer er i mindretall (20).

En undersøkelse utført av Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) i 2022 viste at en stor del av den generelle befolkningen har vært vitne til hatprat/hets rettet mot samer og andre nasjonale minoriteter i løpet av det siste året, spesielt hatprat/hets rettet mot jøder og samer (21). Særlig i Nord-Norge og områder knyttet til sørsamisk kultur var hatprat/hets mot samer utbredt. De fleste tilfellene av hatprat/hets forekommer på internett og i sosiale medier, men det finner også sted i tradisjonelle medier, nærmiljøet og offentlige arenaer (21). En undersøkelse gjort av Amnesty International Norge i 2023 fant at hver fjerde kommentar på Facebook som omhandler samisk tematikk var negativ (22).

Menneskerettsloven (3) gjør konvensjoner Norge har ratifisert gjeldende som norsk rett, og de har forrang foran norsk lov. I 1990 ratifiserte Norge ILO-konvensjonen nr. 169 (2). Det innebar en styrking av samenes rettigheter, blant annet retten til å bevare

og videreutvikle sin egen kultur og sitt eget språk, og myndighetenes plikt til å treffe tiltak for å støtte dette arbeidet (2). I 2007 vedtok FN's generalforsamling en felles urfolkserklæring (23). Sametinget har vært representert i den norske delegasjonen til forhandlingene siden 1980-tallet. Erklæringen har bestemmelser på mange områder, og under artikkel 15 nevner den spesielt fordommer og diskriminering: «Statene skal, gjennom konsultasjoner og i samarbeid med vedkommende urfolk, treffe effektive tiltak for å bekjempe fordommer og eliminere diskriminering og fremme toleranse, forståelse og gode forbindelser mellom urfolk og de øvrige delene av samfunnet». Norge har sluttet seg til denne erklæringen, og selv om den ikke er folkerettslig bindende, har målet for regjeringen vært å styrke rettslig vern for urfolk. Erklæringen legger føringer for dette arbeidet (23).

Hvorfor det er viktig å utføre denne hurtigoversikten

Selv om fornorskningspolitikken er avviklet, gjør ettervirkninger, som negative holdninger og manglende anerkjennelse av samisk språk og kultur, seg fortsatt gjeldende. Dette gjør at en formell likebehandling trolig ikke vil være tilstrekkelig for at samer skal oppnå de samme rettighetene eller vilkårene som majoritetsbefolkningen. For å sikre at reell likeverdighet for samer oppnås må trolig positive særtiltak iverksettes (6). Regjeringen utarbeider nå en egen handlingsplan mot diskriminering og hets av samer. Ved å kartlegge og beskrive forskningen som har undersøkt hets og diskriminering av samer vil en slik kunnskapsoppsummering kunne bidra inn i kunnskapsgrunnlaget, og bidra til å prioritere innsatsområder og utvikle tiltak. Hurtigoversikten kan samtidig bidra til å identifisere mulige kunnskapshull, og synliggjøre på hvilke områder det er behov for mer forskning.

Mål og problemstilling

Hensikten med denne hurtigoversikten er å kartlegge og beskrive forskningen om hets og diskriminering av samer i Norge, Sverige og Finland. Hurtigoversikten skal bidra til å synliggjøre utfordringsbildet, samt kartlegge hvor det mangler forskning på feltet.

Metode

Vi skal utføre en hurtigoversikt over studier som har undersøkt hets og diskriminering av samer i Norge, Sverige og Finland. For å sikre at oppsummeringen tilfredsstillende oppdragsgivers kunnskapsbehov, har vi konsultert med oppdragsgiver av hurtigoversikten i utarbeidelsen av denne prosjektplanen. Gjennom samtaler med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet avklarte vi og oppnådde god forståelse for oppdragsgivers kunnskapsbehov, ønsker om delleveranser og oppdateringer.

Beskrivelse av hurtigoversikt

Det fins ulike typer kunnskapsoppsummeringer, men alle kjennetegnes av at de samler resultater fra eksisterende studier. Felles for alle kunnskapsoppsummeringer fra område for helsetjenester i FHI er at de er systematiske, dvs. de er utarbeidet på en systematisk, vitenskapelig og transparent måte – slik at andre kan etterprøve våre resultater og konklusjoner.

En hurtigoversikt er en kunnskapsoppsummering (litteraturoversikt) over et klart definert forskningsspørsmål. Prosessen består av følgende trinn: å identifisere forskningsspørsmålet, bestemme inklusjons- og eksklusjonskriterier, søke etter litteratur, velge ut publikasjoner, sortere de studiene som møter inklusjonskriteriene, trekke ut data og sammenstille data. Resultatet av en hurtigoversikt er en beskrivelse av studiene og resultatene fra alle inkluderte studier, eventuelt med vurdering av studienes metodiske kvalitet. En fordel er at oppsummeringen kan utføres og leveres i løpet av relativt kort tid. For nettopp å kunne balansere ønsket om å følge strenge forskningsmetodiske krav med behovet for leveranse til rett tid kan imidlertid en begrensning ved en hurtigoversikt være at vi forenkler deler av prosessen sammenlignet med en full systematisk oversikt, f.eks. mengden data som hentes ut av studiene, grundigheten i sammenstillingen av resultatene, vurdering av risiko for systematiske skjevheter eller overordnet tillit til resultatene. Dette betyr at resultatene derfor kan være mindre pålitelige sammenlignet med en full systematisk oversikt.

Trinnene i oppsummeringen er beskrevet i større detalj nedenfor. For en detaljert beskrivelse av våre metoder og arbeidsform henviser vi til vår metodebok «Slik oppsummerer vi forskning» som finnes på FHIs nettsider (15).

Forskningsspørsmål

Hva fins av litteratur om hets og diskriminering av samer i Norge, Sverige og Finland i perioden 2014-2024, og hva sier litteraturen når det gjelder:

- Hva er omfanget av hets og diskriminering av samer?
- Hvor og i hvilke sammenhenger forekommer hets og diskriminering? (hvilke arenaer, hvordan blir samer utsatt for hets og diskriminering, hvem utøver hets og diskriminering av samer)?
- Hva er konsekvensene av hets og diskriminering av samer? (erfaringer, opplevelser, følelser, reaksjoner, handlinger, atferd o.l.)
- Hvilke tiltak mot hets og diskriminering av samer er igangsatt i 2014-2024? og hvilke tiltak er foreslått etter 2022?
- På hvilke av de fire ovenstående spørsmålene mangler det kunnskap?

Inklusjonskriterier

Vi har følgende inklusjonskriterier:

Populasjon	Den samiske befolkningen i Norge, Sverige og Finland (alle aldersgrupper)
Intervensjon, tiltak eller eksponering	<p>Handlinger og ytringer som uttrykker nedvurdering, hets, hat, diskriminering o.l. av en eller flere samer, på grunnlag av etnisitet. Hets og diskriminering er her ikke begrenset til handlinger og ytringer som faller inn under lovverkets bestemmelser, slik som straffeloven eller likestillings- og diskrimineringsloven.</p> <p>Eksponeringen for hets og diskriminering kan skje på ulike arenaer og samfunnsområder som f.eks.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Internett/sosiale medier/media • Skole/utdanning • I familie eller i slekt • Boligmarkedet • Lokalsamfunnet • Sosiale tjenester, f.eks. NAV kontor, barnevern • Arbeidsliv • Næring • Helse- og omsorgstjenester • Fritids- og kulturarenaer • Andre offentlige tjenester ikke nevnt over
Sammenligning	Studier med og uten sammenligning vil bli inkludert.
Utfall	Virkninger (konsekvenser) for de som utsettes for hets/diskriminering, og virkninger (effekt) av tiltak som er iverksatt. Erfaringer med hets/diskriminering og tiltak. Omfang av hets/diskriminering. Kjennetegn på type hets/diskriminering, arena, og offer

	av hets/diskriminering. Foreslåtte og igangsatte tiltak (som ikke er evaluert) vil kun bli omtalt eller listet opp.
Studiedesign	Empiriske primærstudier; kunnskapsoppsummeringer; hvis det er kapasitet vil også publikasjoner som ikke presenterer egen forskning bli sammenfattet, slik som strategier, handlingsplaner, rapporter fra sivilsamfunnsorganisasjoner. Primærstudiene må være empiriske med beskrivelse av metode for datainnsamling og analyse. For systematiske kunnskapsoppsummeringer må det være klare inklusjons- og eksklusjonskriterier, være basert på et systematisk søk etter litteratur, samt ha en tydelig syntese av studienes resultater.
Publikasjonsår	2014-2024 (datainnsamlingen må være gjennomført i år 2010 eller senere)
Publikasjonsformat	Artikler, rapporter, masteroppgaver, doktorgradsavhandlinger, bokkapitler
Land/Kontekst	Norge, Sverige, Finland
Språk	Engelsk, norsk, svensk
Annet	Studier som inkluderer samer også fra Russland, eller som inkluderer andre minoriteter, vil bli inkludert hvis resultatene gis separat for samer som bor i Norge, Sverige og Finland eller de utgjør >70 % av utvalget (hvis ressursene tillater det)

Eksklusjonskriterier

Vi ekskluderer følgende typer studier og publikasjoner:

- Bacheloroppgaver og eksamensbesvarelser
- Ikke-systematiske litteraturoversikter, konferansesammendrag og protokoller
- Kronikker, debattinnlegg og tilsvarende publikasjonstyper
- Studier hvor utvalget ikke består av personer med samisk bakgrunn (for eksempel helsearbeidere eller andre fagpersoner som blir spurt om deres oppfatning av diskriminering eller hets av samer)

Litteratursøk

Søk i databaser

Bibliotekar (LN) vil utarbeide en søkestrategi i samarbeid med prosjektgruppen og utføre søkene. Søket vil inneholde relevante kontrollerte emneord (f.eks. Medical Subject Headings), tekstord (ord i tittel og sammendrag), og avgrensninger som gjenspeiler inklusjonskriteriene. En annen bibliotekar (GH) vil fagfelleurdere søkestrategien. Søket avsluttes etter planen i april måned 2024 og vil inkludere søk i følgende databaser:

- Medline
- PsycINFO
- Epistemonikos
- Web of Science

- Open Polar

Utkast til søkestrategi for hver enkelt database finnes i vedlegg 1.

Søk i andre kilder

For å finne studier som ikke er indekserte i databasene nevnt over, vil vi også søke i et utvalg kilder bestående av institusjonelle arkiver og nettsider fra Norge, Sverige og Finland. Vi vil søke i følgende kilder:

- Oria
- Libris (Sverige)
- Samiska biblioteket (Finland)
- CRISTIN
- BASE (Bielefeld Academic Search Engine)
- NORA (vitenarkiv)
- DIVA (digitala vetenskapliga arkivet)
- FHI
- Senter for samisk helseforskning (SSHF)
- Senter for samiske studier
- Samisk høyskole
- Stortinget
- Sametinget (Norge, Sverige og Finland)
- Regjering.no
- Samisk arkiv
- Centrum för samisk forskning (Sverige)

Én prosjektmedarbeider vil utføre søkene og gjennomgå referansene. Aktuelle referanser vil bli satt på en egen liste som deretter vil gjennomgås av en annen prosjektmedarbeider. Uenighet om vurderingene av titler/sammendrag vil løses ved diskusjon eller ved å konferere med en tredje prosjektmedarbeider.

En medarbeider (TCB) vil også gjøre et søk i OpenAlex basert på publikasjoner vi inkluderer etter vurdering av studier på tittel og sammendragsnivå (se vedlegg 2 for beskrivelse av OpenAlex).

Hvis det under gjennomgang av inkluderte studier i fulltekst refereres til andre relevante publikasjoner eller undersøkelser om hets og diskriminering av samer som er i henhold til våre inklusjonskriterier, vil vi inkludere også disse publikasjonene.

Vi vil importere referansene til EndNote (16) og bruke det elektroniske verktøyet EPPI-Reviewer (17) i hele utvelgelsesprosessen.

Utvelging av litteratur

Vi (TBJ/HEK/TCB) vil gjøre vurderinger («screening») av titler og sammendrag fra literatursøket opp mot inklusjonskriteriene. Vi vil bruke maskinlæringsfunksjoner i det elektroniske verktøyet EPPI-Reviewer (17) for å hjelpe oss med å vurdere titler og sammendrag mer effektivt. Enkelt sagt betyr maskinlæring at vi tar i bruk algoritmer som gjør at programvaren er i stand til å lære fra og utvikle sin beslutningsstøtte basert på empiriske data som vi fører den med. Se planlagt fremgangsmåte for bruk av maskinlæring i vedlegg 2.

Vi vil pilotere inklusjonskriteriene på de 40 første studiene, for å sikre at prosjektmedarbeiderne har en felles forståelse for inklusjonskriteriene. Studiene som vi er enige om at er relevante innhenter vi i fulltekst. To prosjektmedarbeidere (TBJ/HEK/TCB) gjør uavhengige vurderinger av fulltekstene opp mot inklusjonskriteriene. Uenighet om vurderingene av titler/sammendrag og fulltekster løser vi ved diskusjon eller ved å konferere med en tredje prosjektmedarbeider.

Konferering med oppdragsgiver

Vi vil etter litteraturgjennomgangen og vurdering av studier på tittel- og sammendragsnivå og fulltekstnivå sortere de inkluderte studiene for hvert av forskningsspørsmålene. Dersom vi identifiserer et så stort antall inkluderte studier at det er behov for innsnevring av inklusjonskriteriene, for å kunne ferdigstille hurtigoversikten innen avtalt tid, vil vi gjøre dette i samforståelse med oppdragsgiver.

Dersom vi finner et så stort antall studier som treffer inklusjonskriteriene kan mulige innsnevring av inklusjonskriteriene være:

- Begrense antall arena/samfunnsområder av interesse hvor eksponeringen av hets eller diskrimineringen finner sted.
- Begrense på land der prioritert rekkefølge vil være:
  - Studier fra Norge
  - Studier fra Sverige
  - Studier fra Finland
- Begrense på antall forskningsspørsmål.

Hvis det på bakgrunn av tidsrammen for prosjektet blir nødvendig å gjøre innsnevring av inklusjonskriterier og/eller forskningsspørsmålene kan det etter oversendelse av hovedleveransen være aktuelt med én eller flere tilleggsleveranser i etterkant.

Uthenting av data

Én prosjektmedarbeider (TBJ/TCB/HEK/CHH) vil hente ut data fra de inkluderte studiene og en annen vil kontrollere dataene opp mot de aktuelle publikasjonene. Ved uenighet vil vi konferere med en tredje prosjektmedarbeider for å bidra til enighet. Vi vil

bruke et pilotert dataauthentingsskjema i Excel. Prosjektmedarbeiderne vil sammen pilotere dataauthentingsskjemaet på to studier. Vi vil hente ut følgende data fra de inkluderte studiene: informasjon om publikasjonen (førsteforfatter, publikasjonsår), land, studiens formål, kontekst, studiedesign, metode for datainnsamling, studiepopulasjon (antall deltakere, alder, etnisitet, geografisk tilhørighet), eksponering, utfall og hovedresultater/forfatterens konklusjoner.

Kartlegging av kunnskapsgrunnlaget

Vi vil liste de inkluderte publikasjonene og sortere de i logiske kategorier. Hovedfremstillingen vil være i form av prosa med narrative presentasjoner av resultater og konklusjoner. Vi vil sammenfatte informasjon om studiene og deres resultater narrativt og vi vil presentere resultatene i tekst og tabeller. Vi vil vurdere resultatene fra de ulike studiene på tvers, samt beskrive fellestrekk ved studiene.

Fagfelleevaluering av prosjektplan og rapport

Tre eksterne fagfeller, Ketil Zachariassen, Else Broderstad og Ann Ragnhild Broderstad og én intern fagfelle ved Folkehelseinstituttet, Hilde Risstad har fagfellevurdert prosjektplanen.

Prosjektplan og rapport vil klareres av kontaktperson i ledergruppen (RB) før den fagfellevurderes av de tre eksterne og den interne fagfellen. Kontaktperson i ledergruppen i Folkehelseinstituttets klynge for vurdering av tiltak vil foreta den endelige godkjenningen av prosjektplanen og rapporten.

Leveranser og publisering

Godkjent prosjektplan vil bli lagt ut på www.fhi.no ev. sammen med en kort nettomtale av prosjektet.

Hovedleveranse

Hovedleveransen fra dette arbeidet er en hurtigoversikt i rapportform. Rapporten er først og fremst beregnet for Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, men skal også kunne leses av et bredt publikum. Rapporten skal skrives i klarspråk på norsk. Vi vil publisere rapporten sammen med en nyhetssak på www.fhi.no seks uker etter oversendelse til oppdragsgiver. Vi åpner også for å publisere hele eller deler av hurtigoversiktens innhold som en eller flere artikler i vitenskapelige tidsskrifter.

Delleveranser

Som delleveranse vil vi oversende oppdragsgiver et utkast av hurtigoversikten før endelig rapport foreligger (skissert i tidsplan). Delleveransen vil inneholde en oversikt

over publikasjonene, sammen med funn og resultater. Delleveransen vil ennå ikke være fagfelleverdert eller ha gjennomgått godkjenningsprosessene internt i FHI.

Tidsplan

Startdato: 13.03.2024, dato for endelig avklaring av problemstilling og inklusjonskriterier

Leveringsfrist: 28.06.2024, avtalt dato for oversendelse til oppdragsgiver

<i>Trinn/delleveranse</i>	<i>Fra dato</i>	<i>Til dato</i>
<i>Utvikling av prosjektplan</i>	14.03.2024	05.04.2024
<i>Litteratursøk</i>	18.03.2024	12.04.2024
<i>Utvelging av studier</i>		19.04.2024
<i>Uthenting av data</i>		10.05.2024
<i>Kartlegging av kunnskapsgrunnlaget</i>		17.05.2024
<i>Rapportutkast</i>		24.05.2024
<i>Oversendelse delleveransen oppdragsgiver</i>		01.06.2024
<i>Fagfellevurdering</i>	05.06.2024	12.06.2024
<i>Godkjenning</i>		25.06.2024
<i>Oversendelse hovedleveransen oppdragsgiver</i>		28.06.2024
<i>Publisering</i>		09.08.2024

Tiltak ved ev. forsinkelse

Hvis det oppstår forhold som utgjør en risiko for at leveringsfristen ikke kan overholdes, som f.eks. uforutsett langtidsfravær blant prosjektmedarbeiderne, et større antall søketreff (mer enn ca. 5000 referanser) eller inkluderte studier (mer enn ca. 30 studier) enn rammene for prosjektet tillater å håndtere, eller andre forhold, kan et eller flere av følgende tiltak være aktuelle:

- Økt bemanning innenfor den avtalte rammen av månedsverk
- Erstatte prosjektmedarbeidere ved fravær/sykdom
- Ytterligere avgrensninger i inklusjonskriterier (etter avtale med oppdragsgiver)
- Én eller flere delleveranser (etter avtale med oppdragsgiver)

Relaterte prosjekter/publikasjoner/studier ved FHI

Jardim PSJ, Gaustad JV, Langøien LJ, Næss GE. Omfang av seksuell trakassering i Norge: en hurtigoversikt. Oslo: Folkehelseinstituttet, 2022.

Blaasvær N, Baiju N. Opplærings- og informasjonstiltak for barn og unge for å forebygge og avdekke vold, overgrep og krenkelser: en systematisk hurtigoversikt. Oslo: Folkehelseinstituttet, 2019.

Referanser

1. Nasjonal digital læringsarena. Samene – minoritet i eget land[lest 11.4.2024]. Tilgjengelig fra: <https://ndla.no/nb/subject:1:470720f9-6b03-40cb-ab58-e3e130803578/topic:1:00018b29-3b51-478d-a691-20732e0601fd/topic:1:fe5b19ec-19cc-47c2-9ab2-47ce58c9cb9f/resource:e150043b-bda2-4fdf-b805-9201e99c66bb>
2. Regjeringen. Hvem er urfolk?[lest 8.4.2024]. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/midtspalte/hvem-er-urfolk/id451320/>
3. Regjeringen. Regjeringen trapper opp arbeidet mot samehets[lest 8.4.2024]. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-trapper-opp-arbeidet-mot-samehets/id3014593/>
4. Sannhets- og Forsoningskommisjonen. Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Oslo: Sannhets- og forsoningskommisjonen; 2023. Tilgjengelig fra: <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--og-forsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf>
5. Helse- og omsorgsdepartementet. Meld. St. 12 (2023–2024): Samisk språk, kultur og samfunnsnivå— Folkehelse og levekår i den samiske befolkningen. Oslo: Regjeringen; 2024.
6. Lund E, Melhus M, Hansen KL, Nystad T, Broderstad AR, Selmer R, et al. Population based study of health and living conditions in areas with both Sami and Norwegian populations-The samnor study. International Journal of Circumpolar Health 2007;66(2):113-28. DOI: 10.3402/ijch.v66i2.18241
7. Universitetet i Tromsø. SAMINOR[lest 8.4.2024]. Tilgjengelig fra: https://uit.no/research/saminor_no?p_document_id=745315&Baseurl=/research/#region_745332
8. Hansen KL, Melhus M, Høgmo A, Lund E. Ethnic discrimination and bullying in the Sami and non-Sami populations in Norway: the SAMINOR study. Int J Circumpolar Health 2008;67(1):97-113.
9. Hansen KL. Ethnic discrimination and bullying in relation to self-reported physical and mental health in Sami settlement areas in Norway : The SAMINOR study. Tromsø: Universitetet i Tromsø; 2011. Tilgjengelig fra: <https://munin.uit.no/handle/10037/3259>
10. Hansen KL, Sørli T. Ethnic discrimination and psychological distress: a study of Sami and non-Sami populations in Norway. Transcult Psychiatry 2012;49(1):26-50. DOI: 10.1177/1363461511433944
11. Hansen KL. Ethnic discrimination and health: the relationship between experienced ethnic discrimination and multiple health domains in Norway's rural Sami population. Int J Circumpolar Health 2015;74:25125. DOI: 10.3402/ijch.v74.25125
12. Kommunal- og distriktsdepartementet. ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter[lest 11.4.2024]. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og->

- [minoriteter/urfolkryddemappe/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter-/id487963/](https://www.bufo.no/urfolkryddemappe/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter-/id487963/)
13. Bufdir. Diskriminering[lest 11.4.2024]. Tilgjengelig fra: <https://www.bufo.no/statistikk-og-analyse/etnisitet-religion/diskriminering#section-122>
  14. Norges institusjon for menneskerettigheter. Stille i møte med hets: 2. Hva er hatprat og hets? 2023. Tilgjengelig fra: <https://www.nhri.no/rapport/stille-i-mote-med-hets/2-hva-er-hatprat-og-hets/>
  15. Område for helsetjenester i Folkehelseinstituttet. Slik oppsummerer vi forskning. Håndbok for Folkehelseinstituttet. 5. reviderte utgave. Oslo: Folkehelseinstituttet; 2022. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/nettpub/metodeboka/>
  16. The EndNote Team. EndNote. EndNote X9 utg. Philadelphia, PA: Clarivate; 2013.
  17. Thomas J, Graziosi S, Brunton J, Ghouze Z, O'Driscoll P, Bond M. EPPI-Reviewer: advanced software for systematic reviews, maps and evidence synthesis. London: UCL Social Research Institute: EPPI-Centre Software.; 2020.
  18. Hovde K-O, Grønmo S. *algoritme* i Store norske leksikon på snl.no[lest 7. desember]. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/algoritme>
  19. Muller AE, Ames HMR, Jardim PSJ, Rose CJ. Machine learning in systematic reviews: Comparing automated text clustering with Lingo3G and human researcher categorization in a rapid review. *Research Synthesis Methods* 2022;13(2):229-41.
  20. Tidemann A, Elster AC. Maskinlæring[lest 4 Oktober]. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/maskinl%C3%A6ring>
  21. Priem J, Piwowar H, Orr R. OpenAlex: A fully-open index of scholarly works, authors, venues, institutions, and concepts. ArXiv 2022.

Vedlegg 1: Bruk av maskinlæring

Vi vil bruke maskinlæring for å hjelpe oss med å utføre kunnskapsoppsummeringen mer effektivt. Dette vedlegget beskriver hvordan vi vil bruke maskinlæring. Vi bruker enkelte engelske begreper grunnet mangel på norske begrepsoversettelser innenfor maskinlæringsfeltet. I slutten av vedlegget er det en forklaring av begrepene vi har brukt for de ulike maskinlæringsfunksjonene som vil bli brukt i denne oppsummeringen.

Tabell 1: Beskrivelse av maskinlæringsprosedyre i screeningprosessen

	Beskrivelse av fremgangsmåte
Steg 1	Dersom litteratursøket blir stort vil vi vurdere å benytte Automatic text clustering på referansene før vi begynner med manuell vurdering, med hensikt om å identifisere åpenbart relevante eller irrelevante grupper med referanser.
Steg 2	For raskere å identifisere referanser som oppfyller inklusjonskriteriene i arbeidet med å vurdere titler og sammendrag skal vi benytte Priority screening.
Steg 3	Etter at inklusjonskurven tydelig har flatet ut, kan vi anta at vi har identifisert majoriteten av relevante studier. Vi vil da bytte fra to personer som vurderer hver referanse til én person.
Steg 4	Dersom vi ikke inkluder én eneste studie på 200 referanser lest av en person, vil vi vurdere å automatisk ekskludere de resterende uleste referansene.
Steg 5	Etter alle relevante studier på tittel og sammendragsnivå er identifisert fra det tradisjonelle søket og grålitteratursøket, vil vi benytte de inkluderte studiene til å gjøre et søk i OpenAlex

Algoritme kan forklares som en fullstendig, nøyaktig og trinnvis beskrivelse av en prosedyre for fremgangsmåten for å løse et problem (18).

Automatic text clustering er en prosess som analyserer fordelingen og konteksten av ord, deler av ord eller termer i tittelen og sammendrag. Funksjonen genererer grupper basert på fellestrekk i titler og sammendrag. Hver referanse kan tilordnes én eller flere grupper. Denne funksjonen kan brukes til å identifisere grupper med åpenbart relevante eller irrelevante referanser, mønster i datasett (19).

Maskinlæring er en undergren av kunstig intelligens hvor man bruker statistiske metoder for å la datamaskiner finne mønstre i store datamengder og gjøre prediksjoner for nye data den ikke har sett før (20). Enkelt sagt betyr maskinlæring at vi tar i bruk algoritmer som gjør at datamaskinen er i stand å lære fra og utvikle sin beslutningsstøtte basert på dataene vi gir den.

OpenAlex datasettet (21) er tilgjengelig i EPPI Reviewer og er et «open source»-datasett med mer enn 250 millioner vitenskapelige objekter som tidsskriftpublikasjoner, stortingsmeldinger og konferanseabstrakter. Datakildene til OpenAlex inkluderer Microsoft Academic Graph, CrossRef, ORCID, PubMed, CENTRAL, Unpaywall, ISSN International Centre, preprint-servere samt en rekke andre fagområder og institusjonelle arkiver. Datasettet er satt sammen av fem typer vitenskapelige enheter (works, authors, venues, institutions og concepts) og sammenhengene mellom dem. I stedet for å søke i henhold til ord som finnes i en studies tittel eller sammendrag, MeSH-termer eller nøkkelord gitt av forfatteren, tidsskriftet eller databasen, bruker OpenAlex dyp læring for å linke disse objektene sammen, i tillegg til bibliometriske- og siteringslikheter. Et slikt søk resulterer i langt færre identifiserte studier som er irrelevante.

Priority screening er en rangeringsalgoritme i programvaren EPPI-Reviewer (17) som læres opp av forskernes avgjørelser om inklusjon og eksklusjon av referanser på tittel- og sammendragnivå. Rangeringsalgoritmer er algoritmer som er trent til å gjenkjenne relevante data og til å presentere dataene etter relevans. Referanser som algoritmen anser som mer relevante basert på forskernes avgjørelser om inklusjon blir skjøvet frem i «køen». På denne måten får vi raskere overblikk over hvor mange referanser som muligens treffer inklusjonskriteriene enn om vi skulle lest referansene i tilfeldig rekkefølge.